

De stadsregio heeft planners hard nodig [en vice versa]

Tijdens de Werelddag van de Stedenbouw 2019 kwamen zo'n 250 ruimtemakers bijeen in cc Het Bolwerk in Vilvoorde om er zich, onder het motto 'samen in de regio', te buigen over het thema van (stads)regionale samenwerking. Met plenaire lezingen, interactieve momenten, videoboodschappen en smartphonepeilingen werd de deelnemers gevraagd mee na te denken over de vraag hoe ruimtelijk planners stadsregio's in Vlaanderen mee vorm kunnen geven.

Terugblik op de Werelddag van de Stedenbouw 2019

HANS TINDEMANS [BELEIDSMEDEWERKER VRP]

Taaie grenzen

Stadsregionale samenwerking mag dan brandend actueel zijn, VRP- en dagvoorzitter Ann Verhetsel nam ons even mee terug in de tijd, naar de licentiaatsverhandeling in de Stedenbouw en Ruimtelijke Ordening van Martine Pattyn uit 1984: 'Voorbereidend onderzoek naar een bestuurlijk kader voor de Belgische agglomeraties en stadsgewesten'. Toen al was men ervan overtuigd dat we ons beter moeten organiseren in 'functionele stedelijke gebieden – stadsgewesten – omdat ze veel eerder dan de administratieve grenzen de werkelijkheid van ruimtelijk sociaaleconomisch gedrag weerspiegelen'. Maar ook na 35 jaar onderzoek, met de nieuwste onderzoeksgegevens en –technieken, kunnen we er niet omheen dat de taalgrens en de provinciale grenzen nog altijd zichtbaar blijven. Bestuurlijke grenzen beïnvloeden dus wel degelijk ook de sociaaleconomische dynamiek. Iets om mee te nemen in de discussie over de zin en onzin van provinciale besturen, de afbakening van regio's voor allerlei beleidssectoren en natuurlijk ook het ruimtelijk beleid.

Gastgemeente Vilvoorde: strategisch en perifeer

Burgemeester **Hans Bonte** verdedigde met vuur de stelling dat Vilvoorde de boeiendste stad van Vlaanderen is en wees ons tegelijk op de moeilijkheden waar zijn stad mee af te rekenen heeft. Hoewel Vilvoorde geen centrumstad is, is de verstedelijkingsdruk er gigantisch. Vilvoorde beseft dan ook maar al te goed dat het binnen de internationale metropool Brussel een strategische, centrale plek inneemt, terwijl het tegelijk ook erg perifeer ligt. De Belgische grondwet bepaalt dat de gemeentegrens van Vilvoorde samenvalt met de Vlaams-Brusselse gewestgrens,

en die grens heeft zich ook in de hoofden genesteld. Paradoxaal genoeg betekent dat dus dat die strategische, centrale ligging het voor Vilvoorde net moeilijker maakt. Door het gebrek aan samenwerking tussen Brussel en Vlaanderen bestaat er geen coherente visie op het metropolitaan gebied en worden veel kansen gemist. Bovendien kan Vilvoorde niet van een wit blad vertrekken: de historische industriële vervuiling weegt er loodzwaar op mogelijke nieuwe ontwikkelingen. Door zijn strategische ligging en het gebrek aan een samenhangende ruimtelijke visie is Vilvoorde dan ook een makkelijke prooi voor (internationale) roofondernemers.

Bonte hoopt op meer politieke samenwerking en daadkracht in de nabije toekomst. Vlaanderen moet samen met Brussel een coherente visie gaan hanteren voor het Brussels metropolitaan gebied. Want, stelt hij: 'ofwel worden Vilvoorde-Machelen (Zaventem) gedualiseerde en slecht uitgeruste kernen binnen een polycentrische metropool – zoals de Parijse banlieues – ofwel worden ze hippe, dynamische leef-, woon- en werkkernen met een eigen Vlaamse identiteit, die een reële meerwaarde kunnen betekenen voor Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest'. Planningsinitiatieven zijn voor hem cruciaal. Het lopende Strategische Project BUDA+ zal bepalend zijn. Indien dit mislukt, moet de Vlaamse regering optreden en de fusie van Vilvoorde en Machelen opleggen, stelt hij duidelijk.

Met dit welkomstwoord maakte de burgemeester al bruggetjes naar topics die later tijdens de dag centraal zouden staan: het belang van verschillende schaalperspectieven, een geïntegreerde aanpak, de houding van de hogere overheden, de rol van ruimtelijke instrumenten, ...

Stadsregio's: knopen in en voor het omgevingsbeleid

Filip De Rynck en Bart Van Herck schetsten in hun keynote ('Stadsregio's: knopen in en voor het omgevingsbeleid') hoe stadsregionale samenwerking in Vlaanderen vorm kan krijgen en hoe we dit kunnen operationaliseren. Zoals de VRP dat in haar Manifest Mobiliteit (2016) ook al deed, maakten beide heren duidelijk dat een ad hoc- en projectmatige aanpak niet zal volstaan. Om enkele netelige ruimtelijke vraagstukken het hoofd te bieden, is structurele samenwerking op regionale schaal een noodzaak. Het meest voor de hand liggende is alvast het koppelen van ruimte en mobiliteit. Alleen, de politieke context in Vlaanderen zit niet mee en stadsregio's raken nog altijd aan allerlei gevoeligheden. De verkiezingsuitslag maakt het er niet eenvoudiger op. In het nieuwe Vlaamse regeerakkoord mogen dan wel enkele goede intenties staan - die stonden er in het vorige ook al. En daar bleef het bij. Maar hoe geraken we nu een stap verder? De Rynck en Van Herck reiken ons in deze complexe opgave enkele handvaten aan. Ze gingen onder meer in op het governance-verhaal (stads)regionale programma's (zie elders in dit nummer).

Vlaams minister van Samenleven Bart Somers, Antwerps gouverneur Cathy Berx, socioloog Stijn Oosterlynck, planoloog Guy Vloebergh en Miranda Coppens (Vlaamse Vereniging voor Provincies) gaven via korte video's hun kijk op deze problematiek. Tijdens het interactieve deel kwamen veel van die topics terug ter sprake. We lichten er een paar reacties uit:

- TINA: There Is No Alternative. Stadsregionaal samenwerken zal hoe dan ook moeten.
- Fundamenteel daarbij is een andere organisatie van de Vlaamse overheid. Vlaanderen kan en mag dit niet overlaten aan lokale besturen. Met intergemeentelijke samenwerking alleen komen we er niet. De Vlaamse overheidsdiensten moeten mee in bad. De beleidsdomeinen moeten duidelijke keuzes maken en kaderstellend zijn voor lagere overheden.
- De regioreflex moet nog groeien. De meerwaarde van de vervoerregio's is duidelijk, maar de werkwijze en organisatievorm

halfslachtig en aan bijsturing toe.

- Kijk voor de ruimtelijke opgaven niet enkel naar vervoerregio's. Ook zorg- en energieregio's kunnen interessant zijn.
- Wanneer we ervoor kiezen om meer op stadsregionaal niveau te gaan werken, moeten we aandacht besteden aan de transitiekosten. Succes zal afhangen van de capaciteit op de juiste plaats – middelen en instrumenten die al dan niet geïntegreerd kunnen worden ingezet.
- Sleutelwoorden bij stadsregio's zijn: gelijkwaardigheid en vertrouwen.

De praktijk: aftastend verkennen

Het bestuurlijk-organisatorische vraagstuk kreeg heel wat aandacht, maar toch wilden we ook focus houden op de planningspraktijk. Vandaar dat we in de namiddag tijdens de parallele sessies verkenden hoe in de diverse Vlaamse regio's de stadsregionale samenwerking bottom-up en top-down verder vorm kan krijgen en welke rol voor ruimtelijke planning is weggelegd. Dit bleek echter geen evidente opgave. Hoewel de behoefte aan een stadsregionale schaal werd onderstreept en er in elke regio diverse interessante pistes worden verkend – in strategische projecten, omvattende regiovisies, vervoerregio's, klimaatopgaven, ... – moeten we vaststellen dat heel wat ruimtemakers nog altijd op zoek zijn naar een manier om in hun werk te kunnen meebouwen aan zo'n stadsregionaal verhaal.

De VRP zag de Werelddag als een belangrijk moment om stadsregionale samenwerking op de agenda te plaatsen in de plannerswereld. Maar hoe moet het nu verder? Welke rol kan ruimtelijke planning spelen? De belangstelling groeit, maar het aantal vragen ook. Er ligt dus nog heel wat werk op de plank, ook voor de VRP. Want zoals minister Somers aangaf: planners zijn hard nodig.